

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Sygn. akt SK 49/20
BAS-WAK-944/20

Warszawa, 15 stycznia 2021 r.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 69 ust. 2 w związku z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładam wyjaśnienia w sprawie skargi konstytucyjnej A B z 3 lutego 2020 r. (sygn. akt SK 49/20), jednocześnie wnosząc o **umorzenie postępowania** ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Uzasadnienie

I. Przedmiot kontroli

Skarżący A B przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie uczynił dwa przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 30, ze zm.; dalej: k.p.k. lub Kodeks postępowania karnego).

Pierwszy z tych przepisów to art. 81 § 1a k.p.k. w brzmieniu: „Na zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy, a na postanowienie sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy – zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu”.

Z kolei drugi z kwestionowanych przepisów to art. 81 § 2 k.p.k., który stanowi: „Na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego”.

II. Stan faktyczny i prawny sprawy skarżącego

Treść skargi konstytucyjnej wraz z uzasadnieniem oraz dołączone do niej dokumenty pozwalają na zrekonstruowanie następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy skarżącego.

A B jest podejrzanym w sprawie karnej, w której wyznaczono mu obrońcę z urzędu. Skarżący, działając w trybie art. 81 § 2 k.p.k., wystąpił z wnioskiem o wyznaczenie nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego. Przewodniczący Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w S , powołując się na ten przepis, zarządzeniem z lipca 2019 r. (sygn. akt), nie uwzględnił wniosku skarżącego i odmówił „zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu”. Podkreślił przy tym w uzasadnieniu, że „A B nie przedstawił żadnych merytorycznych kwestii czy powodów uzasadniających uwzględnienie jego wniosku”.

Na powyższe zarządzenie skarżący wywiódł zażalenie. Przewodniczący Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w S , zarządzeniem z lipca 2019 r. (sygn. akt), odmówił przyjęcia tego zażalenia.

W uzasadnieniu wywiódł zaś, że „ustawodawca nie dopuszcza możliwości zaskarżenia” odmowy „zmiany wyznaczonego obrońcy”, co czyni zażalenie A B niedopuszczalnym z mocy ustawy.

Wskazane zarządzenie z lipca 2019 r. zostało przez A B zaskarżone zażaleniem. Rozpoznający je Sąd Okręgowy w O , postanowieniem z września 2019 r. (sygn. akt), utrzymał w mocy kwestionowane zarządzenie. Wskazał przy tym w uzasadnieniu, że: „Niemożność zaskarżenia zarządzenia o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu wynika z braku normatywnych racji, aby uznać zaskarżalność tego rodzaju decyzji”.

III. Analiza formalnoprawna

1. W pierwszej kolejności należy wskazać, że w skardze konstytucyjnej zarzuca się, iż art. 81 § 1a i 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewidują „możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy oskarżony złoży na podstawie art. 181 § 2 [powinno być: art. 81 § 2 – uwaga własna] Kodeksu postępowania karnego uzasadniony wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego” są niezgodne z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Z tak ujętego zarzutu wynika, że skarżący dopatruje się niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów w tym, że nie przewidują one możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu, a więc zarządzenia o nieuwzględnieniu wniosku oskarżonego w tym przedmiocie. Wniosek, o którym tu mowa, znajduje swoje normatywne umocowanie w art. 81 § 2 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem, na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy, prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego. Rację ma przy tym skarżący, że zarządzenie prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego nie podlega zaskarżeniu (por., w odniesieniu do zarządzenia o wyznaczeniu nowego obrońcy z urzędu, D. Drajewicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, komentarz do art. 81, nb. 13). Wszak żaden przepis ustawy nie przewiduje podstawy prawnej dla takiego zaskarżenia, co wymagane jest w świetle art. 459 § 1 i 2 w związku z art. 466 § 1 k.p.k.

2. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji: „Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji”. Z kolei – w myśl art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: ustawa o TK) – skarga konstytucyjna powinna zawierać m.in.: 1) określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją; 2) wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone; 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

Między innymi wskazane przepisy statuuja przesłanki dopuszczalności wystąpienia ze skargą konstytucyjną, w tym nakładają na skarżącego określone wymogi, których spełnienie jest warunkiem koniecznym przystąpienia do merytorycznego rozpoznania takiej skargi przez Trybunał Konstytucyjny. Weryfikacja spełnienia rzeczonych wymogów następuje w ramach wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej, jednakże kontrola ta i dokonane w jej wyniku ustalenia nie przesądzają definitywnie o dopuszczalności merytorycznego rozstrzygnięcia zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej. Należy wszak pamiętać, że Trybunał Konstytucyjny nie jest związany wynikami wstępnej kontroli i władny jest na każdym etapie postępowania (aż do wydania wyroku w sprawie) weryfikować spełnienie przesłanek dopuszczalności skargi konstytucyjnej, a w razie stwierdzenia ich niespełnienia – obligatoryjnie umarza postępowanie. Ma to podstawę prawną w art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK, który zobowiązuje Trybunał Konstytucyjny do rozważenia, czy wydanie orzeczenia (wyroku) w toczącym się przed nim postępowaniu nie jest niedopuszczalne, co implikuje konieczność umorzenia postępowania (por. np. postanowienia TK z: 25 października 1999 r., sygn. akt SK

22/98; 21 marca 2000 r., sygn. akt SK 6/99; 19 grudnia 2000 r., sygn. akt SK 19/00; 28 października 2002 r., sygn. akt SK 21/01; 30 maja 2007 r., sygn. akt SK 67/06; 14 listopada 2007 r., sygn. akt SK 53/06; 8 kwietnia 2008 r., sygn. akt SK 80/06; 30 czerwca 2008 r., sygn. akt SK 15/07; 19 października 2010 r., sygn. akt SK 8/09; 3 sierpnia 2011 r., sygn. akt SK 13/09; 16 listopada 2011 r., sygn. akt SK 45/09; 11 września 2012 r., sygn. akt SK 19/12; 8 stycznia 2013 r., sygn. akt SK 15/10; 11 czerwca 2013 r., sygn. akt K 50/12; 28 stycznia 2015 r., sygn. akt SK 15/14).

Mając to na uwadze, a także dostrzegając już *prima facie* istotne wadliwości analizowanej skargi konstytucyjnej, niezbędnym staje się rozważanie, czy skarga ta spełnia wymogi, o jakich mowa w przytoczonych wyżej przepisach.

3. Rzeczone istotne wadliwości skargi konstytucyjnej mają związek z deficytami w zakresie uzasadnienia zarzutu niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów, a w szczególności powołania argumentów lub dowodów na jego poparcie. Lektura skargi konstytucyjnej A B wraz z jej uzasadnieniem pozwala na zrekonstruowanie istoty podnoszonego problemu konstytucyjnego, którą należy wiązać z brakiem możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu, a więc – innymi słowy – z niemożnością kwestionowania zarządzenia prezesa sądu o nieuwzględnieniu wniosku oskarżonego, o jakim mowa w art. 81 § 2 k.p.k. Określenie istoty problemu konstytucyjnego to jednak zbyt mało, aby można było uznać, że skarga konstytucyjna nadaje się do merytorycznego rozpoznania.

4. W ramach uwag ogólniejszych wymaga podkreślenia, że każda obowiązująca ustawa, nie wyłączając kwestionowanego w niniejszej sprawie Kodeksu postępowania karnego, objęta jest domniemaniem zgodności z Konstytucją (por. np. orzeczenie TK z 17 lipca 1996 r., sygn. akt K 8/96; wyrok TK z 15 grudnia 1999 r., sygn. akt P 6/99). Domniemanie to wiąże również Trybunał Konstytucyjny, co w praktyce oznacza, że punktem wyjścia oceny każdego aktu normatywnego jest założenie konstytucyjności danej regulacji, jej racjonalności i swobody ustawodawcy w kształtowaniu określonej materii. Innymi słowy, przystępując do badania aktu normatywnego, sąd konstytucyjny traktuje zaskarżone przepisy jako niewadliwe. Z tego właśnie względu to podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym musi wykazać zasadność swojego żądania. Z domniemania

konstytucyjności wynika więc także obowiązujący w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym rozkład ciężaru dowodu. Jak wskazuje się w orzecznictwie: „[...] przepisy obowiązujących ustaw korzystają z domniemania konstytucyjności, które to domniemanie może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego. Zadaniem wnioskodawcy [dotyczy to także występującego ze skargą konstytucyjną – uwaga własna], kwestionującego zgodność z Konstytucją jakiegoś przepisu, jest przytoczenie argumentacji wykazującej tę niezgodność [...] Trybunał Konstytucyjny nie działa z urzędu i nie może zastępować w tym zakresie wnioskodawcy” (wyrok TK z 20 kwietnia 2005 r., sygn. akt K 42/02); „Kontrola konstytucyjności ustaw przebiega w oparciu o domniemanie, że badane normy są zgodne z konstytucją [...]. Ciężar dowodu spoczywa na podmiocie kwestionującym zgodność ustawy z konstytucją i dopóki nie powoła on konkretnych i przekonujących argumentów prawnych na rzecz swojej tezy, dopóty Trybunał Konstytucyjny uznawać będzie kontrolowane przepisy za konstytucyjne. W przeciwnym razie naruszeniu uległaby zasada kontrydiktoryjności postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, a Trybunał przekształciłby się w organ orzekający z inicjatywy własnej” (orzeczenie TK z 24 lutego 1997 r., sygn. akt K 19/96; zob. również m.in. wyroki TK z: 24 października 2000 r., sygn. akt K 12/00; 9 października 2001 r., sygn. akt SK 8/00; 16 września 2002 r., sygn. akt K 38/01; 29 października 2002 r., sygn. akt P 19/01; 10 grudnia 2002 r., sygn. akt K 27/02; 27 stycznia 2003 r., sygn. akt SK 27/02; 18 lutego 2003 r., sygn. akt K 24/02; 27 maja 2003 r., sygn. akt K 11/03; 5 listopada 2003 r., sygn. akt K 1/03; 31 maja 2005 r., sygn. akt K 27/04; 6 września 2005 r., sygn. akt K 46/04; 22 września 2005 r., sygn. akt Kp 1/05; 25 lipca 2006 r., sygn. akt K 30/04; 18 września 2006 r., sygn. akt K 27/05; 20 marca 2007 r., sygn. akt K 35/05; postanowienie TK z 29 listopada 2001 r., sygn. akt P 8/01).

Z założeniem domniemania konstytucyjności obowiązujących ustaw koresponduje przywoływany już art. 53 ust. 1 ustawy o TK, który w punkcie 3 wymaga, aby skarga konstytucyjna zawierała uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

5. Część uzasadnienia analizowanej skargi konstytucyjnej, która ma na celu wykazanie niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów, zawiera się zaledwie na

niecałych trzech stronach tekstu (s. 3-5). Przy czym w znacznej części są to ogólne i abstrakcyjne rozważania o zawartości normatywnej przywołanych wzorców kontroli, które – siłą rzeczy – nie są w stanie obalić domniemania konstytucyjności art. 81 § 1a i 2 k.p.k.

6. Najszerzy i najbardziej skonkretyzowany wywód skarżącego, który ma na celu wykazanie niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów, zawiera się w następujących słowach: „[...] prezes sądu lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy, decydując o sposobie rozstrzygnięcia wniosku oskarżonego o zmianę wyznaczonego obrońcy z urzędu, decyduje zarazem o sposobie realizacji podstawowego prawa oskarżonego, a mianowicie konstytucyjnego prawa do obrony. Dotyczy to w szczególności takich przypadków, jak w realiach niniejszej sprawy, kiedy oskarżony utracił zaufanie do wyznaczonego obrońcy, a ta utrata zaufania miała swoje podstawy w braku należytego działania przez obrońcę. Tym samym decyzja prezesa sądu może prowadzić do pozbawienia oskarżonego realnego prawa do obrony, ograniczając się tylko do iluzorycznej obrony w postaci formalnie powołanego obrońcy z urzędu”.

Problem jednak w tym, że wywód ten nie odnosi się bezpośrednio do istoty postawionego w skardze konstytucyjnej problemu konstytucyjnego. Ogranicza się on bowiem do wykazywania, że decyzja w przedmiocie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu, a w szczególności odmowa uwzględnienia wniosku oskarżonego o wyznaczenie nowego obrońcy, wpływa na realizację konstytucyjnego prawa do obrony. Innymi słowy, w ten sposób skarżący eksponuje znaczenie (wagę) zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu. Tymczasem istota postawionego w skardze problemu konstytucyjnego wiąże się z brakiem możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu. Tym samym argumentacja skarżącego winna być nakierowana na wykazanie, że ów brak godzi w konstytucyjne prawo do obrony. Tego jednak w cytowanym wyżej fragmencie uzasadnienia skargi konstytucyjnej całkowicie zabrakło. W to miejsce pojawiły się tylko ogólne uwagi o istotnym znaczeniu zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu,

co w żaden sposób nie zostało powiązane z zaskarżalnością/niezaskarżalnością tego zarządzenia.

W świetle powyższego jako gołosłowne jawi się twierdzenie skarżącego, że art. 81 § 1a i 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewidują „możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie zmiany wyznaczonego obrońcy z urzędu w sytuacji, gdy oskarżony złoży na podstawie art. 181 § 2 [powinno być: art. 81 § 2 – uwaga własna] Kodeksu postępowania karnego uzasadniony wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego” są niezgodne z art. 42 ust. 2 Konstytucji. Na poparcie tego twierdzenia nie przywołano ani jednego dowodu, ograniczając się – w kontekście konstytucyjnego prawa do obrony – tylko do argumentowania na rzecz istotnego znaczenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy w miejsce dotychczasowego ustanowionego z urzędu.

7. Jeszcze bardziej lakoniczna i nieuzasadniona jest wypowiedź skarżącego na temat zarzucanej sprzeczności kwestionowanych przepisów z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Otóż w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej najpierw wywodzi się: „Brak możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa lub referendarza sądu właściwego do rozpoznania sprawy przez oskarżonego, który złożył uzasadniony wniosek o zmianę wyznaczonego obrońcy z urzędu, pozostaje w sprzeczności z prawami oskarżonego gwarantowanymi przez Konstytucję”, by następnie skonstatować: „Poza treścią art. 42 ust. 2 Konstytucji należy tu wskazać także na przepis art. 45 ust. 1 Konstytucji [...]”, czyniąc przy tym ogólne uwagi o konstytucyjnym prawie do sądu.

Taki wywód w żadnym razie nie może stanowić prawidłowego uzasadnienia zarzutu naruszenia przez art. 81 § 1a i 2 k.p.k. konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

8. Gdy idzie o zarzucane art. 81 § 1a i 2 k.p.k. uchybienie art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji, to skarżący ogranicza się do bardzo ogólnego i skrótowego zaprezentowania standardu wynikającego z tych ostatnich przepisów, połączonego ze stwierdzeniem: „Sytuacja, w której decyzja prezesa czy referendarza sądu o odmowie wyznaczenia nowego obrońcy z urzędu, pomimo istnienia uzasadnionych do tego podstaw, oznacza, że prawo strony do sprawiedliwego postępowania, prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji i prawo do dwuinstancyjności postępowania zostają naruszone”. Takiego, wadliwego

językowo i arbitralnego, stwierdzenia nie można nawet rozpatrywać w kategoriach uzasadnienia zarzutu naruszenia przez kwestionowane przepisy art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

9. Powyższe uwagi na temat deficytów uzasadnienia analizowanej skargi konstytucyjnej należy skonfrontować z obowiązującym w tym zakresie standardem prawnym. Mianowicie, jak podnosi Trybunał Konstytucyjny: „[...] skarżący obowiązany jest przedstawić konkretne i przekonujące argumenty świadczące o niekonstytucyjności zakwestionowanych regulacji. Tym samym skarżący nie tylko winien wskazać, jakie konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone kwestionowaną regulacją, lecz także opisać «sposób» tego naruszenia. Argumenty te muszą koncentrować się na problemie merytorycznej niezgodności zachodzącej między unormowaniami stanowiącymi przedmiot skargi konstytucyjnej oraz tymi, które określone są w niej jako wzorce kontroli [...] Tym samym nie wystarczy, że skarżący wskaże określone przepisy oraz przepisy konstytucyjne, z którymi są one, w jego opinii, niezgodne. Musi on także wyjaśnić, na czym owa niezgodność polega. Jest to przesłanka konieczna do uznania dopuszczalności skargi konstytucyjnej” (postanowienie TK z 2 lutego 2012 r., sygn. akt SK 14/09; zob. także np. postanowienia TK z: 28 lutego 2007 r., sygn. akt SK 78/06; 14 stycznia 2009 r., sygn. akt Ts 21/07; 15 grudnia 2009 r., sygn. akt Ts 10/09; 12 października 2010 r., sygn. akt Ts 229/09; 6 grudnia 2012 r., sygn. akt Ts 187/11). Skarżący powinien zatem, czego w niniejszej sprawie ewidentnie zabrakło, sprecyzować swoją krytykę (ujemną ocenę, zastrzeżenia) – zob. Z. Czeszejko-Sochacki, L. Garlicki, J. Trzcziński, *Komentarz do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, Warszawa 1999, s. 113-114. Krytyka ta powinna zaś bazować na konkretnych, merytorycznych i przekonujących argumentach (zob. np. postanowienie TK z 2 lutego 2012 r., sygn. akt SK 14/09), „które przemawiają na rzecz niezgodności zachodzącej między normami prawnymi – tymi, wynikającymi z zaskarżonych przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego oraz konstytucyjnymi, statuującymi określone prawo lub wolność przysługującą skarżącemu” (postanowienie TK z 24 lipca 2002 r., sygn. akt SK 44/01). Tym bardziej, że Trybunał Konstytucyjny niejednokrotnie podkreślał, iż przesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie (zob. m.in. wyrok TK z 19 października 2010 r., sygn. akt P 10/10; postanowienie TK z 25 lutego 2015 r., sygn. akt Tw 37/14).

10. Mając na uwadze powyższe, skonstatować należy, że w wypadku analizowanej skargi konstytucyjnej nie doszło do spełnienia wymogu z art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK, a więc do prawidłowego uzasadnienia zarzutu niezgodności kwestionowanych przepisów ze wskazywanymi konstytucyjnymi prawami skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

To zaś wiedzie do wniosku, że postępowanie niniejsze powinno zostać **umorzone** – na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK – ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

MARSZAŁEK SEJMU

Elżbieta Witek